

A kiállítás megszületésének történetéről és céljáról

A Hősök terén emelkedő Múcsarnokot, Schickedanz Albert ma is nagyszerűen funkcionáló harmonikus, mívés neoreneszánsz épületét 1896 május 4-én avatta fel Ferenc József császár és király. Az épület fennálásának 120. évfordulóját kívánta a Múcsarnok vezetősége és az MMA egy reprezentatív kiállítással megünnepelni; egy olyan történeti kiállítással, ami bemutatja az épületet építtető művészeti intézmény az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat (OMKT) tevékenységét és eredményeit. A megbízást a kiállítás koncepciójának a kidolgozására és a katalógus fő tanulmányának a megírására 2015. őszén kaptam meg a Múcsarnok vezetésétől, Dr Szegő György tudományos igazgatótól.

Az OMKT tevékenységét a művészettörténész szakma a legutóbbi időkig (ideológiai és politikai szempontok miatt) meglehetősen negatívan ítélte meg, mint a modern törekvésekkel szembeni konzervativizmus fellegvárát. Ezt az előítéletet kellett felülvizsgálni és a korszakot – az 1860as évektől a századfordulóig újra értékelni.

Az egy év alatt elkészült kiállítás jelzésszerűen vázolta fel a modernizáció ívét 1861 és 1905 között. Annyi példával, amennyi képet rövid egy éven belül össze lehetett szedni a külföldi (osztrák, cseh, lengyel, horvát) kölcsönzők, magyar múzeumok, néhány segítőkész galéria jóvoltából, és pár rendkívül segítőkész műgyűjtő segítségével. Az idő rendkívül rövid volt, 2015 szeptemberében indult az anyaggyűjtés, a költségvetés jóval kevesebb volt, mint a nemzetközi kiállításoknál megszokott, és a Múcsarnoknak nem állt olyan begyakorlott népes szakmai stáb a rendelkezésére, mint amilyen a gyűjteményes múzeumoké.

A Magyar Nemzeti Galéria Modern festészeti osztálya a 2016 januárjában már engedélyezett és igazgatóilag jóváhagyott kölcsönzési listából májusban 14 festményt visszavont, továbbá az összes kért szobrot is. Így az eredetileg tervezett "Salon típusú" kiállítási részt nem lehetett megvalósítani. A rendkívül magas szállítási és biztosítási költségek miatt azoktól az osztrák múzeumoktól, akik nem fogadták el az állami garanciát, végül szintén nem lehetett kölcsönözni, így sok jelentős festmény és szobor szerepeltetéséről le kellett mondani. Az utolsó hónapban az MNG váratlanul még két fontos Ferenczy-kép kölcsönzését is visszavonta. Minden akadály ellenére a fő koncepciót sikerült megvalósítani. Végül 22 magyar és külföldi gyűjteményből 167 művet sikerült a kiállítás számára biztosítani.

A szándék az volt, hogy felvillantsunk valamit abból, a hihetetlenül gyors és rendkívül differenciált festészeti fejlődésből, amit annak köszönhetünk, hogy a magyar festők és a társadalom politikai-gazdasági elitjének kiemelkedő személyiségei összefogtak, hogy megteremtsenek itt, a Duna mellett egy modern képzőművészeti életet. Hasonlót ahhoz, ami nyugatabbra virágzott.

Ennek a munkának a centrális intézménye az OMKT volt, az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat, ami magára vállalta a kiállítások rendezését - közvetve a művészeti oktatás megszervezését, a magyar művészet külföldi reprezentációjának a lebonyolítását és a külföldi festők magyarországi megismertetésének a feladatát.

A magyar festészet kb. 40 évét kívántuk olyan művekkel bemutatni, melyek a fősodron belül vagy csúcspontot, vagy valamilyen fordulópontot jeleztek abban a modernizációs folyamatban, ami három nemzedéken át egymásra épülve megteremtette a magyar festészeti-képzőművészeti kultúrát.

Stílustörténetileg: Historizmus - realizmus - századvégi modernség; Érzelmi történetét követve: lelkes, reményteljes megalapozás - kijózanodás - majd újat keresés, új lendület.

A magyar mellett felvillantottuk a szomszéd nemzetek festészetének párhuzamait is, korántsem a teljesség igényével, de olyan festők képeivel, akik akkor nálunk abban a korszakban kiállítottak.

Közönségbarát kiállításnak szántuk, kerültük a szakzsargon, a professzionális diszkurzusok kódrendszerét és frazeológiáját, de igyekeztük mindazokat az intellektuális szellemi és lelki problémákat érinteni, amik mindenki számára érthetőbbé teszik a nagy váltásokat, töréseket mind a stílusokban, mind a művészek (itt csak festők) világszemléletében, emberképében.

Ez a kiállítás nem stílus, hanem kultúrtörténeti szempontú volt.

A képek témaválasztása és ennek változásai volt az Ariadné-fonala, és ez vezette a nézőt a termeken át. A fősodor a magyar festészet három nagy korszaka; az új benne az volt - talán a szakma felé is -, hogy a soká figyelemre alig méltatott, mert még narratívát hordozó realizmus/naturalizmus festőit is a művészi modernizáció részének tekintette. Felvállalták a művészet egyik leglényegesebb feladatát, hogy tükröt tartanak koruk valóságának. A modern életet festették az akadémián tanult virtuozitással, hagyományosan és érzelmekkel telítetten.

Az utánuk jövők, és közülük elsősorban azok, akik a művészet autonómiájának álma felé fordultak, megtagadták a modernizációnak ezt a másik, korábban induló, de hosszú ideig kiváló műveket teremtő realista ágát. (Sokáig mi, a szakma se tekintette őket méltónak arra, hogy a magyar festészeti kánon részei legyenek.)

Mégis, az ő - részben elfeledett - örökségük kincs, a múltunk egyik traumákkal teli, de vállalni érdemes darabja.